

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

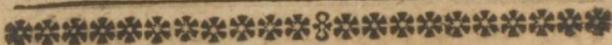
Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium Rhetoricum

Norimbergae, 1699

Capvt I. De inventione generatim

urn:nbn:de:bsz:31-105401

LIBER II.

CAPVT I.

De Inventione generatim.

*Qua in re ponitur Officium
Inventionis?*

IN investigatione Argumentorum
probando & amplificando thema-
ti aptorum.

*Quotuplicia sunt ejusmodi
Argumenta?*

Triplicia: Probantia, Concilian-
tia & Commoventia. *Probantia* vo-
cantur, quia quæstionem proposi-
tam probant, eiqve fidem faciunt;
Conciliantia dicuntur, quia Orator
iis gratiam & benevolentiam audi-
torum sibi conciliat; *Commoventia*,
quia Orator iis in auditorum animis
affectus

m.

e-

m

orum
nema-

odi

cilian-
tia vo-
pofsi-
ciunt;
Orator
a audi-
entia,
animis
ffectus

De Inu

affectus vel
ribus dicuntur
Mores, & I
adhibentur
Quaestiones
Oratorem
res.

Quomo

In Co
sunt Rhe
mia; haec
pro diue
diversa.

Vnde

Ex Loc
cis. (r)

Locus Cl
cilium arg

(f) Hinc Ve
cebant T
quomian

affectus vel movet, vel sedat. Veteribus dicuntur λόγοι, Rationes, ἠθῆν Mores, & πάθῆν Affectus. Rationes adhibentur propter Thema sive Quaestionem ipsam, Mores propter Oratorem, Affectus propter Auditores.

Quomodo dividuntur Argumenta Probantia?

In Communia & Propria. Illa sunt Rhetoricæ & Logicæ communia; hæc Rhetoricæ propria, eaqve pro diversis Causarum Generibus diversa.

Vnde petuntur Argumenta Communia?

Ex Locis Dialecticis sive Topicis. (1)

Locus Ciceroni est sedes & domicilium argumenti. (1)

(2) Hinc Veteres post Grammaticam docebant Topicam, dein Rhetoricam; quoniam notitiam Locorum Topicorum

rum Orator præsupponit, inque horum usu tantum & applicatione occupatur.

- (1) Quemadmodum venator, piscator, auceps, certos quosdam ac definitos Locos habere solent, in quibus plerumque id, quod quaerunt, inveniunt; sic & Orator certos quosdam Locos habeat oportet, e quibus, veluti lateribus, argumenta themati suo idonea deducantur.

Quinam sunt Loci illi Topici?

Locus Definitionis, Totius & Partium, Generis, Speciei &c. Quorum alii dicuntur Interni seu Insiti, alii Externi seu Assumpti.

Quomodo differunt Loci Interni ab Externis?

Interni seu Insiti suppeditant argumenta ex rei ipsius, de qua sermo est, natura petita, quæque adeo Rei quodammodo inhaerent, insunt aut adsunt. Huc pertinent Loci *Etymologia, Definitionis, Enumerationis Partium,*

ve ho-
ne oc-

scator,
finitos
us ple-
niunt;
Locos
i late-
donea

ici?
& Par-
orum
i, alii

terna

nt at-
fermo
eo Rei
nt aut
ymolo-
is Par-
tium,

De In

tiam, Gen

serum, Eff

Extern

suppedita

sumra: e.

pla, Test

Rem, de

de peti d

[A non

rum,

lia &

ab C

Har

sed t

ctia

Loc

in G

dum

Loco

rus facili

te Tabula

unde Arg

Oratorias

promi pol

T A

ad Inven

tium, Generis & Speciei, item Causarum, Effectorum & Adjutorum.

Externi seu Assumpti argumenta suppeditant extra rem aliunde assumpta: c. g. Opposita, Similia, Exempla, Testimonia, Leges, sunt extra Rem, de qua peroras, atque aliunde peti debent.

[A nonnullis etiam ratione Locorum illorum, Argumenta dividuntur in *Artificialia & Inartificialia*. Illa sic dicuntur, quia ab Oratoris arte & ingenio inveniuntur. Hæc, quia non quidem parit ars Oratoris, sed tamen foris ad se delata, arte pertrahat. Talia sunt argumenta imprimis è Locis *Testimoniorum* ac *Legum* petita; & in Genere *Judiciali*, *Rumores*, *Jusjurandum*, *Tormenta*.]

Locorum Topicorum Ordo & Numerus facilius ac plenius elucescet ex sequente Tabula octo quasi arculas exhibente; unde Argumenta varia, varias *Quæstiones* Oratorias confirmantia & illustrantia, depromi possunt.

TABVLA LOCORVM
TOPICORVM.

ad Inventionem Oratoriam accommodatorum.

Loci

Loci *Inferni* five *Institi*:

Fr.

1. QUID?

Eymologia.

Definitio.

Enumeratio Partium.

Genus.

Species.

2. PER QVAE? viduas; 3. EFFECTA; 4. ADJUNCTA QVÆ POSCAS!

{ Efficiens.

{ Materialis.

{ Formalis.

{ Finalis.

Attributa, Affectiones

& Circumstantiae, Quid?

Quid? Vbi? &c.

Antecedentia.

Consequentia.

Loci *Externi* five *Assumpti*.

5. CONTRA, 6. PAR,

Opposita & Similitudines.

Repugnantia. Comparationes.

Emblemata

(Symbola

Hieroglyphica)

Exempla.

7. TESTES 8. LEGVMQ; EDICTA requiras!

Testimonia Divina,

& Humana.

Apophthegmata,

Leges

Ritus, five Consecutiones.

7.

I. OVIDI

Loci *inscripti* sive *Insisti*;

...
...
...

De h

Exp

Loci

A

Orator

omnia co

loquend

Definitio

Esto

Hic

Locus Et

interp

Orato

à Cass

fram,

[Hic

jugato

quam

ubique

puer

Locus De

Temp

Explicatio Tabulæ.

Loci Interni sive Insiti:

Arcula I. QUID?

Orator, proposito themate, ante omnia consideret. *Quid* Res (de qua loquendum) sit ratione Nominis, Definitionis, &c.

*Esto Thema: CASTITATI
STVDENDVM.*

Hic se offert:

Locus *Etyologiae* sive *Notationis*, ex vi & interpretatione: Nominis argumentum. Oratorium suppeditans: Castitas dicitur à *Castigando*. E. *Castigemus* carnem nostram, & *castigate* studeamus disciplinæ.

[Huic Loco jungitur quandoque Locus *Conjugatorum*. Cujus ope dicere possum: *Æquum* est, ut *castam* agamus vitam, *casto* ubique nos geramus, nil nisi *castum* ac *pudicum* meditemur.]

Locus *Definitionis*. *Quid* est Castitas?
Æ. Temperantia in Venere modum servans.
Vel

Vel Descriptio Oratoria: *Est decus vita,
lux honestatis, cœlestis elegantie fons, An-
gelorum gaudium &c.*

Locus Enumerationis Partium; cum Totum
in suas Partes distribuitur. *Hic vel Casti-
tatem, ut pulherrimam Virginem descri-
bere possum, secundam frontem, oculo-
s, genas, os, collum, brachia,
manus &c. ejusq; amorem in auditorum
lectorumve animis accendere. Vel dicatur:
Verus Castitatis cultor avertit oculos ab
obscœnis picturis, mimorumq; spectaculis,
occludit aures ad Sirenium cantus, ore
non evomit verba prætextata, manus con-
tinet a pestiferis libellis & tactu illicito &c.*

Locus Generis. In hoc, cum in Definitione
Genere proximo (Temperantia) usi fue-
rimus, sermo fiat de Genere remoto,
(quod est Virtus) ac dicatur: *Virtutum
chorus pulcherrimus ac ordinatissimus est;
Castitas verò si absit, plurimum splendori
atq; ordini ejus decedit. Studeamus Vir-
tuti huic, ut vivamus non in vita solum,
sed & post vitam. Perit voluptas; Vir-
tus immortalis est. Vivit post funera
Virtus.*

Locus

in vite,
m, Au-

Totum
el Casti-
a descri-
, occu-
ac his,
torum
catur e
los ab
tatali,
, ore
es con-
ro &c.
nitione
asi fue-
remoto,
tutum
us est;
blendovi
u Vir-
solam,
is; Vir-
funera

Locus

De In

Locus Speciei
ginalem
lem, ut
Castro
cuius juve
litatem
matron
atatum

Arcu

Postq
est Qu
ferendum
sive, Pe
natura
per Lo

Causa
ducit.

Deo,
tum jo
ad illo
tes &
Arma
citatio
pura &

Locus Speciei. Hic laudabis Castitatem Virginealem, Conjugalem & Vidua-lem, uti loquuntur Ethici. Vel dicas, Castitatem esse mundum virginum, decus juvenum, insigne nobilium, nobilitatem ignobilium, gloriam senum, matronarum honorem, hominum & etatum omnium ornamentum.

Arcula II. PER QVÆ?

Postquam Orator contemplatus est *Quid* res sit, de qua ipsi est disserendum, porro videat, *Vnde* sit, five, *Per qua* illa consistat, & in sua natura talis sit? Idque fieri potest per Locum Causarum; ubi occurrit

Causa Efficiens, quæ rem efficit seu producit. Hic dicas: Castitatis donum à Deo, uti bonorum omnium, ita & Virtutum fonte, provenire; idq; aded precibus ab illo petendum. Causæ item Efficientes & Conservantes Castitatem sunt *Doctrina ac Lectio librorum sacrorum, Exercitatio, & Abstinentia à nimio cibo & potu &c.*

Mate-

Materialis, ex qua res est; ut *ex marmore* fit statua: vel circa quam versatur, ut *Castitas* versatur circa *gestus*, *adspetus*, *sermones*, *congressus* & *actus* *Venericos*.

Formalis Causa, sive Forma, per quam res est id, quod est, & ab aliis discriminatur: quæ in Loco Definitionis plerumque jam occurrit. Hic tamen ex abundantia addere poteris, *Quod Castitas a reliquis Temperantia speciebus distingvatur in eo, quod modum servet in Venere*, hujusque usum etiam licitum in Conjugio modicum & parcum esse velit. Huc itaque referas præcepta illa: *Ne quid nimis!* Est modus in rebus, sunt certi denique finis, quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Finalis Causa, cujus gratia aliquid fit. Ita *Castitatis* finis est hac in vita *Honestas*, *famaque integritas*; in altera *sempiterna cum Christo*, *agnoinmaculato*, *conjunctio*, *gloria* & *beatitas*.

Arcula III EFFECTA.

A Causis progredimur ad *Effecta*, quæ à Causis pendent. Quid efficit *Castitas*?

By. Ra-

70.

harmo-
erlatur,
ad spe-
actus

vam res
rimina-
erumq;
undan-
a reli-
atur in
enere,
ugio mo-
c itaque
nis. Est
q; finis,
rectum.
fit. Ita
nessas,
sempi-
mactu-
catitas.

A.

que à
Caltitas?
D. Ra.

pares sancti; angelis

De Inven

a. Rationi
um mentis co
ni reddit, (s
/pra horum
get enim fi
in carne id

Arcula

Attributa &
disputale cy
flum, la
Circumfi
(Quis?)
tu; (Vbi
erit & pro
do?) pr
do?) se
in civili

Antecedent
ritia quia
bona educ
ta, fuga
oii; tun
valetudo,
mors placid
tuq; mentis

R. Rationi nostrae lumen praefert, sanitatem mentis corporisq; servat; Deo nos gratos reddit, sanctisq; Angelis similes: imo supra horum conditionem nos exehit; Angeli enim sine carne vivunt; homines casti in carne ισαγγελος triumphant.

cti; magis
Arcula IV. AD JVNCTA.

Attributa & Affectiones. Castitatis studium difficile quidem est, sed pulchrum, honestum, laudabile, jucunditatis plenum &c.
Circumstantia. Hoc ergo sectemur (Quis?) ut Christiani, à Christo sic edocti; (Vbi?) in locis publicis & secretis, sacris & profanis, domi & foris; (Quomodo?) prudenter, verè non fidele; (Quando?) semper, tam noctu quam interdiu, in virili etate ac senio.

Antecedentia & Consequentia. Ac in pueritia quidem & juventute, si praecesserit bona educatio tum domestica tum scholastica, fuga peavorum sadaliam, mulierum, otii; tunc certò consequentur commoda valetudo, vita longa, fama prospera, mors placida, & eternum cum castis beatissq; mentibus commercium.

B

Loci

*Loci Externi seu Assumpti.**Arcula V. CONTRA.*

Opposita. Hic copiose differere poteris de opposita Castitati *Libidine & Impudicitia*: quam haec exitialis sit humani generis pestis & Pandora pyxis, e qua evolant atq; emanant vitrea valetudo, morborum lues, supra, adulteria, fama naufragium, supplicia hujus vitae gravissima & illius sempiterna.

Arcula VI. PAR.

Similitudines. Conferatur Castitas inter flores cum *Lilio*, inter metalla cum *Argento*.

Comparatio instituatur inter *Fortitudinem & Castitatem*; illa hostes externos saepe superabiles, haec hostem omnium ferocissimum ac potentissimum, carnem nostram, domat.

Emblema Castitatis esse potest *Rosa spinis septa*: Istanc enim Virtutem tuetur ac munit asperitas vitae.

Hieroglyphicum Apes, quas libido non progenerat. Hinc de illis *Quintilianus Declam. I 3: Absit inimica virtutum Voluptas castis*

tim.

umti.

RA.

poteris de
Impudi-
dum an ge-
e qua evo-
do, mor-
ama nau-
visima &

R.

inter flores
Argento.
tudinem &
rmos sape
um ferocis-
nem no-

Rosa spinis
erit ac mu-

non prog-
iliantus De-
um Voluptas
castis

Engel des Balthus.

ἀπορρέγοντες
eloquior

casti
atque
paris
Exemp
lope

Tesim

Con

est

i. T

Cast

Apoph

cur

via

cap

les

A

Leges

beris

lelli

mu

pus

ob/c

castis sine labe corporibus; & sola omnium animalium non edunt fœtus, sed faciunt; purissimog; ac florulento rore adoleſcunt.
Exempla: Joseph, Susanna, Maria, Penelope &c.

Arcula VII. TESTES.

Testimonia: Fructus Spiritus sunt Modestia, Continentia, Castitas. Gal. V. 22. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra &c. 1. Theſt. IV. 3. 4. Jungatur illud Poëtæ: Casta Deus mens est &c.

Apophthegma Liviæ Vxoris Augusti. Hæc, cum nudos quosdam juvenes, qui sibi obviam facti erant, eamq; ob turpitudinem capite damnabantur, vidisset, dixit: Tales matronis castis nihil a statu differre.

Arcula VIII. LEGVM EDICTA.

Leges. Lex Divina Moralis: Non mœchaberis! Lex vetus Perfârûm: Adulteria & lecti genialis injurias ne tolerato! Lex Romuli: Ne quis ad conspectum mulieris corpus nudet; aut coram castis auribus verba obscœna proferat!

Ritus. In castris Romanorum acerrima Casti-
tatis cura fuit, tanquam firmissimi discipli-
nae militaris vinculi. Inde miles ille Ma-
rianus apud Quintilianum inquit: *Me-*
retrices ab exercitu submoventur; intrare
castra nostra feminis non licet. Vid. Demp-
steri Paralipom. ad cap. 12. Lib. X. An-
tiqv. Rom. Rosini. Ac Turcae promiscui
sexus lavacra non tantum averfantur; sed
si quis eo loco, ubi femina lavat, conspectus
fuerit, mortis poenam illi insigunt. Vxo-
res quoque in publico conspici facie aperta, aut
cum viro alieno loqui, nefas existimant.

Ecce, quam amplum atque pa-
tentem dicendi campum Loci hi To-
pici aperiant Oratori. Conf. Jac. Ma-
senium in Palaestr. Orator. Lib. I. cap.
2. 3. 4. & Cl. Weisium in Polit. Ne-
ner Part. I. cap. 6.

[Notandum hic, non semper, nec omnibus in-
thematibus, ex cunctis hisce Locis argume-
ta sumenda esse: neque etiam sterilitas the-
matum quorundam hoc admittit. Verum
id agendum Cicero Oratorem monet, quod
Dialecticum Socrates, ut in perpetuo quasi
venatu versetur. Itaque iudicium & delectus
adhibeatur, ut levia, communia, non ne-
cessaria

im.

ima Casti-
ni discipli-
ille Ma-
nt: Me-
; intrave
d. Demp-
X. An-
promiscui
tur; sed
onspetus
Vxores
rta, aut
mant.

que pa-
ci hi To-
Jac. Ma-
o. I. cap.
it. Mox

Altinger'sche Buchdruckerei.

inibus in
argume-
ritas the-
Verum
toner, quod
petuo quasi
& delectus
a, non ne-
cellaria

Quib
u

U
scribe
Narr
is,
Ora
scali
Der
pe
que

Qua
P

A
Lau

cessaria prætermittamus, necessaria vero ac aptiora semper eligamus.]

*Quibus in Caussarum Generibus
utimur Argumentis Probantibus,
quæ ex Locis Topicis desu-
muntur?*

Utimur illis non solum in conscribendis Progymnasmatibus, (ut *Narrationibus, Descriptionibus, Chri-
is, Locis Communibus &c.*) sed & *Orationibus* præcipue Generis Didascalici; quanquam in Genere etiam Demonstrativo ac Deliberativo sæpe adhiberi possunt; prout ex sequentibus patebit.

CAPVT II.

*Quenam vero sunt Argumenta
Probantia Generi Demonstrati-
uo propria?*

Alia referuntur ad Laudem vel Vituperium Personæ, alia ad Laudem vel Vituperium Facti & Rei.